

BULLETIN OF ECONOMIC THEORY AND ANALYSIS

Journal homepage: <http://www.betajournals.org>

Khruşev Döneminde Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne Uygulanan Ekonomik Politikalar

Zhanture ZHETİBAYEV

To cite this article: ZHETİBAYEV, Z. (2017). Khruşev Döneminde Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne Uygulanan Ekonomik Politikalar. *Bulletin of Economic Theory and Analysis*, 2(2), 169-187.

Received: 21 Feb 2017

Accepted: 28 Apr 2017

Published online: 30 Jun 2017

Bulletin of Economic Theory and Analysis

Volume II, Issue 2, pp. 169-187, 2017

<http://www.betajournals.org>

Khruşev Döneminde Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne Uygulanan Ekonomik Politikalar

Zhanture ZHETİBAYEV^a

^a Öğretim Görevlisi, Dr., Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk Kazak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Türkistan, KAZAKİSTAN

ÖZ

Khruşev döneminde Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne uygulanan politikaların en önemlileri Bakir Topraklar Projesi ve kompleksli endüstri merkezlerinin oluşturulmasıydı. Bu politikalar sayesinde Kazakistan'ın tarımında ve endüstrisinde bir takım gelişmeler sağlanmıştır. Makalede Khruşev'in iktidarda olduğu dönemde ne tür politikaların uygulanmaya çalışıldığı ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Khruşev'in ünlü Bakir Topraklar Projesi'nin Kazak SSC'nin ziraatının gelişmesinde büyük katkı sağladığı ortaya konulmuştur. Bir de zirai ürünlerin alım fiyatını yükseltme ve kolhozların borçlarının silinmesi gibi ılımlı ekonomik reformlar yapıldığı dile getirilmiştir. Daha sonra kompleks endüstri işletmelerinin kurulmasıyla Kazak SSC'nin endüstrisinde bir takım gelişmelerin yaşandığı ama yeni de Kazak SSC'nin ağırlıklı olarak hammadde merkezli bir bölge olarak kaldığı ifade edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler
Khruşev, SSCB,
Kazak SSC, Bakir
Topraklar Projesi

JEL Kodu
N5, N9.

CONTACT Zhanture ZHETİBAYEV, ✉ jantik_87@hotmail.com ☎ Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk Kazak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Türkistan, KAZAKİSTAN

The Economic Policies Applied to the Kazakh Soviet Socialist Republic in Khrushchev's Period

ABSTRACT

The most important policies applied to the Kazakh Soviet Socialist Republic during Khrushchev's period was Copper Soil Project and the creating of a Complex industrial centers. Through these policies, there have been a number of developments achieved in Kazakhstan's agriculture and industry. The kinds of policies carried out during Khrushchev's period is tried to be explained in this article. Khrushchev's famous project in this context i.e. the Copper Soil Project has been shown to contribute greatly to the development of Kazakh SSR's agriculture. And also moderate economic reforms such as increment in the purchase price of agricultural products and erasing the debt of the kolkhozes was also noted. Later, with the establishment of complex industrial enterprises, the Kazakh SSR experienced some industrial developments but however, it tried to explain that it remained a predominantly raw material-centered region.

Keywords

Khrushchev, USSR, Kazak SSR, Copper Soil Project

JEL Classification

N5, N9.

1. Giriş

Lenin'in önderliğiyle Ekim 1917'de devrim sonucu Çarlık Rusya'sı siyasi haritadan silinerek Sovyet Devleti kurulmuştur. İlk başta Rusya Federatif Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (RFSSC) kurulmuş daha sonra 1922'de Rusya Federatif Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ve diğer Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleribir araya gelerek Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğini (SSCB) kurmuştur. O dönemde Kazakistan RFSSC'nin bir otonom bölgesi iken, 1936 yılında Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (Kazak SSC) olarak SSCB'nin bir cumhuriyeti olmuştur. Stalin döneminde (1924-1953) Kazak SSC'nin ekonomik yapısında radikal değişiklikler yaşanarak Kazak SSC Sovyetler Birliği endüstrisinin hammadde merkezine dönüşmüştür. Bir de Stalin döneminde endüstrileşme ve kolektifleşme yaşanarak Lenin döneminde uygulanmış Yeni Ekonomik Politika'yı ortadan kaldırarak 1928 yılında planlı ekonomiye geçmiştir. Sovyetler Birliğindeki planlı ekonomi Beş Yıllık Plan Dönemlerinden oluşmaktadır. Khruşev dönemi Beşinci, Altıncı Beş Yıllık Plan ve YedinciYedi Yıllık Plan Dönemleri olarak sayılmaktadır. Khruşev döneminde Kazak SSC Sovyetler Birliği genelindeki endüstri merkezlerine hammadde tedarik bölgesi olarak devam etmiş ve üstelik Khruşev'in uyguladığı Bakir Topraklar Projesi'nin sayesinde bölgenin tarımı büyük bir ölçüde gelişmiştir.

Makalede Khruşev'in iktidarda olduğu dönem ele alınacaktır. İlk olarak Khruşev'in köy ekonomisine uyguladığı ılımlı reformları ve Bakir Topraklar Projesi anlatılmaya çalışılacaktır.

Bu sayede Kazak SSC'nin Sovyetler Birliği genelinde tarım sektöründe önemli bir bölgeye dönüştüğü irdelenecektir. Bir de Bakir Topraklar Projesi sırasında Kazak SSC'de hafif endüstrisinin gelişmesi ve köy ekonomisindeki bir takım değişikliklerin yaşanması anlatılacaktır. Özellikle, “ne kadar gelişmeler yaşansa bile Kazak SSC'nin hammadde tedarikçi bölgesi olarak kalması” argümanı önemle vurgulanacaktır.

2. Khruşev Dönemindeki Planlı Ekonomi ve Tarım Sektörünün Geliştirilmesi

Khruşev Eylül 1953'te, köy ekonomisindeki krizi ortadan kaldırmak için Sovyetler Birliği'ne bir takım politik ve ekonomik ılımlı reformlar uygulamıştır. Uyguladığı reformlar şunlardır:

Köy ürünlerinin alım fiyatının yükseltilmesi,

- Kolhozların borçlarının silinmesi,
- Kolhoz ve sovhozlardaki işçilerin maaşlarının arttırılması,
- Köylünün bahçesinde yetişen ürünlerin vergilerinin indirilmesi.

Köy ürünlerinin alım fiyatını yükseltmesi, 1953-1960 yılları arasında, tahıl ürünlerini 7 kat, et ürünlerini 12 kat, süt ürünlerini de 4 kat arttırmış, kolhoz ve sovhoz çalışanlarının gelir ve üretimini arttırma temelinde maddi teşvik sağlamıştır (Samohin, 2001: 284).

2 Mart 1954'te, SBKP konseyi gerçekleşmiştir. Konseyde şunlar ele alınmıştır: “Sovyetler Birliği'nde ileriye dönük buğday üretiminin arttırılması ve Bakir Topraklar Projesi'nin uygulanması”. Konsey Kazak SSC, Sibiryaya, Oral, Volga nehri, Kuzey Kafkasya bölgeleri için yeni hedefler getirmiştir. Böylece, Sovyetler Birliği'ndeki tüm ziraat arazilerini %30 arttırmak hedeflenmiştir. Doğal olarak bu kadar muazzam büyüklükteki araziyi işlemek için önemli ölçüde zirai makineler, kimyasal maddeler ve bir de zirai ürünler üretiminde hizmet verecek diğer endüstri dallarını geliştirmek gerekmiştir.

Böylece, adı geçen bölgelerde 13 milyon hektar bakir toprak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bundan, Kazak SSC'nin yararlandığı pay 6,5 milyon hektar olarak belirlemiştir. Bu işlemi gerçekleştirilebilmesi için, Sovyetler Birliği'nin, bu bölgelere iş gücü sağlayabilmesi lazımdı. Çünkü yerli nüfusun yeni arazileri işlemede ciddi iş gücü eksikliği vardı. Bunun için toplu hareketler gerçekleştirilmiştir. Bunun sayesinde bu bölgelere iş gücü sağlanabilmiştir. Yeni tarım alanlarına, iş gücü gönüllülerini göç ettirmiştir. Göç edenler için devlet bir takım yardımlar sunmuştur. Örneğin, Devlet bin ruble yardım parası, ev kuruluğu için 20 bin ruble kredi, 2 bin ruble kadar da hayvan sahibi olabilmeleri için imkân sağlamıştır (Abalkin, 2007).

Bakir Topraklar Projesi, Kazak SSC nüfusunun hızlı artmasına neden olmuştur¹. Bu da önemli ölçüde çok tüketilen mallara olan talebi arttırmış ve Kazak SSC'de tekstil ve hafif endüstrinin gelişmesine sebep olmuştur. Bunların sayesinde, Kazak SSC'nin hafif sanaayisi iki kat artmıştır (Kolektif çalışma, 1968).

Böylece, Beşinci Beş Yıllık Plan Dönemi'nde, Kazak SSC endüstrisi daha da geliştirilmiştir. Savaş sonrasındaki on sene içerisinde, Kazak SSC endüstrisi önemli gelişme göstermiştir. Artık, Sovyetler Birliği'nde Kazak SSC endüstrisi önemli bir yere gelmiş ve doğu bölgesinin en önemli endüstri merkezine dönüşmüştür.

50'li yılların ortasında Kazak SSC endüstrisinin gelişmesi, 1956-1960 yılları arasındaki ulus ekonomisinin Altıncı Beş Yıllık Plan'ıyla gerçekleşmiştir. Yeni Beş Yıllık Plan Dönemi endüstrinin daha da gelişmesini sağlamıştır. Plan, 1955 Temmuz'unda SBKP'nin genel kurulunda kabul edilmiştir. Beş Yıllık Plan'ın önemli konularının biri, daha önceki gibi ileriye dönük Sovyetler Birliği sınırlarında üretici güçlerinin yerleştirilmesinin arttırılması, tüm Sovyetler Birliği Cumhuriyetleri'nin ekonomisini ve özellikle endüstrisini kalkındırmaktır. Kazak SSC endüstrisinin hızlı gelişmesinin nedeni, SSCB'nin doğu bölgelerindeki zenginliklerinin tamamını hızlı bir şekilde kullanmasıdır.

Kazak SSC komünist partisinin 8. Konseyinde, Kazak SSC endüstrinin gelişimi, Altıncı Beş Yıllık Plan Dönemi kararnamesiyle ilişkili olarak ele alınmıştır. Beş Yıllık Plan'ın asıl hedefi konsey kararnamesinde şu şekilde belirlenmiştir: "ağır endüstri teknik olarak geliştirmek ve emek verimliliğini arttırmak ve böylece ulus ekonomisinin tüm dallarının ileriye dönük güçlü büyümesini sağlamak. Zirai ürünler üretimini de önemli ölçüde kalkındırmak. Bunun sayesinde Kazak SSC çalışanlarının yaşam ve kültürel seviyesini arttırmak." (Kollektif çalışma, 1956)

Büyük doğal kaynak madenlerinin bulunmasıyla, Kazak SSC'de, Altıncı Beş Yıllık Plan Dönemi'nde kompleksli ağır endüstri işletmelerini kurma kararı alınmıştır. Aynı zamanda siyah, renkli metalürjinin, elektrik santrallerinin yeni tesislerini inşa etmek ve diğer endüstri dallarının ileriye dönük geliştirilmesini sağlamak, yani, bölge merkezlerinde büyük çaplı endüstri işletmelerini kurma kararı alınmıştır. Örneğin; Pavlodar'da alüminyum, ferroalyaj ve biçerdöver tesisi, Petropavl'da makine yapım tesisi, Cambıl'dakimya tesisi, Semey ve Şimkent'te çimento tesisi inşa edilmesi planlanmıştır.

¹SSCB'nin diğer cumhuriyetlerinden Kazak SSC bakir toprakların işlemeye getirilen işçilerin göç ettirilmesi.

Kazak SSC'nin güney bölgesinin, Kazak SSC ve Orta Asya ziraatı için, gübre üretici merkeze dönüştürülmesi gerekiyordu. Bunun için, Canatas madeni uygun görülmekteydi. Karagandı kömür havzası madencilerine senede 11-12 milyon ton kömür çıkartma görevi verilmişti. Ekibastuz havzasında ise, üç açık hava kömür madeninin inşa edilmesi gerekiyordu (Kolektif çalışma, 1957).

Yakıt endüstrisindeki yoğun gelişme, Kazak SSC metalürjisinin ve termik santrallerinin gelişmesiyle ilişkiliydi. Aynı zamanda, Kazak SSC kömürüne Ural, Doğu Sibirya, Orta Asya ve Volga nehri etrafındaki endüstri merkezlerinin ihtiyacı artmıştı.

Hafif endüstride de bir takım ilerlemeler bekleniyordu. Örneğin, pamuklu kumaş 3,2 kat, yünlü kumaş 1,9 kat, deri ayakkabı 1,7 kat, et üretimi 1,9 kat, hayvan yağı üretiminin ise, 2,2 kat artması gerekiyordu. Almatı'da pamuk fabrikasının, Cambıl'da deri ayakkabısının, birtakım et ve diğer fabrikaların kuruluşu hedefleniyordu (Kolektif çalışma, 1957).

Bu hedeflerin yerine getirilmesi sayesinde, Kazak SSC'de bir takım gelişmeler ortaya çıkmıştır. Altıncı Beş Yıllık Plan Dönemi'nde emek üretkenliği %130 artış göstermiştir. Bunun brüt üretimi ise %174'tür. Endüstri ürünlerinin önemli türlerinin üretimi artmıştır. Bunda öncü olan endüstriler ise, metalürji, kimya, petrol, kömür endüstrileridir. 1960 yılındaki üretim, 1950 yılına kıyasla %30 kadar artmıştır. Kömür madenleri ise 24,3 kat artmıştır. Kömür üretimi 32,4 milyon tona, petrol üretimi ise 1,6 milyon tona ulaşmıştır.

1955 yılına kıyasla elektrik santrallerin güç kapasitesi iki kat artmıştır. Elektrik üretimi ise 1,8 kat artarak saatte 10,5 milyar kW'a ulaşmıştır. Altıncı Beş Yıllık Plan Dönemi'nde ağ ve elektrik santrallerinin yönetimi merkezleştirilmiştir ve Altay, Almatı, Karagandı, Güney Kazak SSC gibi bölge merkezlerinde elektrik sistemleri çalışmaya başlamıştır (Kolektif çalışma, 1963).

Altıncı Beş Yıllık Plan Dönemi'nde teknik gelişme ve ağır endüstrinin önemli dallarının gelişmesi Kazak SSC'de, birtakım makine yapımı dallarının oluşmasına neden olmuştur. Metalürji, dağ madenciliği, yakıt, kimya, gıda ve diğer endüstri dalları için yeni makineler, presmakinelere üretimi başlamıştır. Böylece Altıncı Beş Yıllık Plan Dönemi'nde makine ve metal işleyici endüstri ürünleri üretimi 1,5 kat artmıştır.

Altıncı Beş Yıllık Plan Dönemi'nde, Kazak SSC'de, inşaatların artmasıyla beraber inşaat endüstrisi de gelişmeye başlamıştır. Kazak SSC'de ondan fazla çimento tesisi kurulmuştur. Bu da önemli ölçüde betonarme üretiminin genişletilmesine olanak sağlamıştır. Böylece, Kazak SSC, Altıncı Beş Yıllıkta Plan Dönemi'nde çimento üretimini 6 kat arttırabilmiştir (Kolsov, 1961).

Altıncı Beş Yıllık Plan Dönemi'nde, hanelerin gittikçe artan ihtiyaçlarını karşılayan gıda endüstrisinde bir takım gelişmeler sergilenmiştir. Hayvan yağının, sucuğun, makarnanın ve şekerin üretimleri artmıştır.

Gıda endüstrisinin toplam endüstri gayri safi hasılası içindeki oranı siyah ve renkli metalürjiden sonra üçüncü sırayı almıştır. 1956-1960 yılları arasında hafif endüstride büyük gelişmeler yaşanmıştır. Bunlar, pamuklu kumaş, çorap, giyim fabrikalarında yaşanmıştır. Aynı zamanda, beyaz eşya ve deri ayakkabı fabrikalarının üretimi artmıştır.

Altıncı Beş Yıllık Plan Dönemi'nin sadece ilk üç senesinde, yaklaşık 280 büyük çaplı endüstri işletmesi inşa edilerek kullanıma açılmıştır. Bu kullanıma açılmış olan işletmelerin büyük çaplıları ise, Sokolov demir madeni, Açşısay Karatau dağ-kimya madeni, Leninagorsk termik santrali, Akröbekromit bileşiği tesisi, Öskemen kondansatör tesisi, Şımkent hidroliz tesisi, 8 mayın ve kömür işleme Ekibastuz tesisi, Atırâu süt fabrikası, Almatı şarap fabrikası, Semey ve Şımkent çimento tesisleri, 5 et fabrikası, 11 un mamulleri fırını ve diğer işletmeler olmuştur (Ahmedova, 1961).

Seneler geçtikçe, Kazak SSC'nin, Sovyetler Birliği ekonomisine maden cevherleri sağlamadaki rolü artmaktaydı. Böylece Beş Yıllık Plan Dönemi sonlarında Kazak SSC'nin genel olarak Sovyetler Birliği'ndeki demir madeni payı %20, kromit payı %89,7, fosfor payı %30 olmuştur (Kolektif Çalışma, 1963).

3. Khruşev'in, Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nde, Bakir Topraklar Projesi'nin Uygulanılmasında Kolhoz ve Sovhozların Önemi

1953 Eylül'ünde, SBKP tarafından gerçekleştirilmiş konseyde, zirai ürünlerinin üretim düzeyinin, hanenin gittikçe artan tüketim mallarına ve endüstrinin hammaddeye olan ihtiyaçlarını karşılayamadığını belirtmiştir. Konsey, zirai ürünler üretiminin gelişmesini engelleyen birtakım nedenleri açığa çıkarmıştır. Bu nedenlerin birisi de, işçilere maddi teşvik prensibinin yerine getirilmemesi ve bundan dolayı işçilerin kolхозlardan ayrılma durumunda kalmalarıdır (Auyezov, 1959).

Partinin Merkez Komitesi'nde gerçekleştiren Eylül Konseyi'nin sonuçları ziraatın gelişmesinde yeni sayfalar açmıştır. Kolhoz ürünlerinin alım fiyatları yükseltilmiş ve planlama düzeni iyileştirilmiştir. Böylece, kolhoz çalışanlarının maddi teşvikleri arttırılmıştır. Ziraatı geliştirmede yetersiz kalan programlar, 1954 Şubat – Mart aylarındaki SBKP Konseyi'nde ele alınmıştır. Burada “Ülkede, ileriye yönelik olarak tahıl üretiminin arttırılması ve Bakir Topraklar

Projesi” hakkında kararlar alınmıştır. Konsey; Kazak SSC, Sibiry, Volga nehri çevresi ve Kuzey Kafkasya için bir takım kararlar almıştır. Bunlar; Bakir Topraklar Projesi sayesinde, 1954-1955 yılları arasında tahıl ekimini arttırmak yani 13 milyon bakir toprak işlemek, 1955 yılında bu işlenmiş arazilerden 1100-1200 milyon pud buğday toplamak olmuştur. Kazak SSC’nde bakir toprakların alanı 6,5 milyon hektardı. Bu ise, tamamının yaklaşık %50’si idi.

Sovyetler Birliği’nin bakir topraklarının işlenmesinde, Kazak SSC’nin payı %50’dir. Khruşev bunu şöyle açıklamıştır: “Ülkenin hiçbir bölgesinde, Kazak SSC’nin bozkırlarındaki gibi maliyeti düşük buğdayı yetiştiremeyiz”. Gerçekten de, Sovyetler Birliği’nin diğer bölgelerinde maliyetin yüksek olduğu görülebilir. Örnek olarak, Sovyetler Birliği’nin merkezi olan Moskova’nın etrafını ele alalım. Bu merkez sayılan bölgede elli kiloluk buğdayın maliyeti 129 rubledir. Kazak SSC’nin Kuzeyi, Kostanay bölgesinde ise, ortalama 20 rubledir. Arada çok büyük fark vardır (Khruşev, 1962).

Bakir Topraklar Projesi, Kazak SSC ziraatının gelişme tarihinde parlak bir dönem olarak hatırlanmaktadır. Sovyetler Birliğinin diğer cumhuriyetlerinin yardımıyla, Kazak SSC’nin uçsuz bucaksız arazilerinde köyler ve şehirler oluşturulmuştur. Oluşturulan bu köyler ve şehirler ulus ekonomisine zirai ürün sağlamakta büyük önem taşımıştır.

Bakir topraklar bölgelerinde, çoğunlukla sosyalist ekonominin biçimi olan sovhoz üretimi gelişmiştir. Kazak SSC’de, 1954-1958 yılları arasında, 573 yeni sovhoz oluşturulmuştur. Sovhoz inşasına yapılan yatırımlar milyar rubleyi geçmiştir. Kazak SSC, beş yıl içerisinde, 127 bin traktör, 46,2 biçerdöver, 29,6 bin otomobil vb. makineleri imal etmiştir. Bunların yarısından çoğu sovhozlara dağıtılmıştır. Büyük boyutlu yatırımlar sonucu sovhozlarda, işgücü akımı artmıştır. Özellikle, savhozların bakir topraklar bölgelerinde teknik donanımı artırılmıştır. Bakir topraklar projesini gerçekleştirme döneminde, Kazak SSC’nin kuzeyindeki kolhoz ve sovhozlarda, biçerdöver 7 kat, otomobil ve diğer makineler 14 kat artmıştır. Bu da tahıl ürünlerin işlenmesini makineleştirmiş ve hayvancılıkta birtakım makineleşme gerçekleştirmiştir.

Oluşturulan sovhozların, büyük kamu işletmelerinin üretimini arttırdığını ve köydeki hanelerin yaşam seviyesini iyileştirdiğini söylemek mümkündür. Bundan dolayı, kolhoz çalışanlarının çoğu kendi işletmelerini sovhoza dönüştürme arzusunu dile getirmişlerdir. Yerel hükümet kurumları bu arzuyu, kolhozcuların toplantılarında hemen yerine getiriyorlardı. 1957-1958 yılları arasında, yaklaşık 130 arteller mevcut olan bitişik sovhozlara katılmıştı ve 498 kolhoz ve 136 Makine Teknik İstasyonlarının (MTİ) yanısıra 208 yeni sovhoz oluşturulmuştur.

Böylece, 1958 yılının sonlarına doğru, sovhoz sayısı Kazak SSC'de 807'e ulaşmıştır. Bu sovhozların yaklaşık %60'ı Kazak SSC'nin kuzey bölgesindeydi. Sovhozların yarısından fazlası tahıl üretti, %30'dan fazlası ise hayvan yetiştiriyordu, geriye kalan %10'u ise et-süt ürünlerini üretti. Ortalama olarak, Kazak SSC sovhozları SSCB genelindeki sovhozlardan daha büyüktü. Bu durum Tablo 1'de görülmektedir.

Kazak SSC sovhozlarının zirai arazileri, tarım arazileri, traktör parkı boyutlarının, SSCB genelindeki sovhozlardan 2-3 kat daha büyük olduğu Tablo 1'de görülmektedir.

Ancak, o dönemde, Kazak SSC'deki tüm sovhozlar verimli çalışmıyordu. Onların çoğunluğu yıl geçtikçe ekinde ve hayvancılıkta zarara uğramaktaydılar. Bu ise, o dönemde bir takım zirai ürünleri alım fiyatlarının düşük olmasından ve üretim maliyetlerini karşılayamamasından dolayı ortaya çıkmış hadise olarak anlatılmaktadır. Sovhozlar, nitelikli işçi ve işgücü yetersizliğinden dolayı zorunlu olarak geçici işçi getirmeye ve onlara büyük harcama yapmaya mecburdular. Ayrıca, sovhozlarda yüksek verimlilik elde etmek için, tarım yapısına ilişkin bilimsel araştırmalar yapmadan ve hava şartlarına bakmadan sadece yukarıdan gelen emirle işlemler gerçekleştirildiğinden dolayı, doğal olarak sovhozların verimliliği yükseltilemiyordu (Neyştod, 1957).

Tablo 1
Ortalama Sovhoz Boyutu

Sovhoz başına	SSCB			Kazak SSC		
	1950	1953	1958	1950	1953	1958
İşçi	303	352	605	440	461	654
Zirai araziler (bin hektar)	12,9	13,1	24,9	80,0	72,0	83,6
15 kat daha güçlü traktörler (Adet)	26	34	90	41	54	190
Tarım arazileri (bin hektar)	2,6	3,1	8,7	4,4	5,6	21,2
Büyük baş hayvan (öküz)	562	701	1370	2000	2100	1900
İnek	170	232	472	570	620	570
Domuz	500	721	1355	310	390	490
Koyun	1530	2084	4401	7300	9100	12100

Not. Baişev, 1974, 27.

Ama yine de Bakir Topraklar Projesi'nin uygulaması sürecinde sovhozların önemi büyüktür. Kazak SSC'nin zirai ürünler üretiminde sovhozların oranı yıl geçtikçe hızla artmıştır. 1958 yılında, sovhozlar Kazak SSC'nin tüm tarım arazilerinin ve buğdayın %60'nı, etin %50'sini, sütün %40'nı, yünün %42'sini devlete sağlamıştır. Ziraatın gelişmesinde ve zirai ürünlerin bolluğunun arttırma hedefini yerine getirmede sovhozların rolü çok etkili olmuştur.

Ancak sovhozların gelişmesi kolhozların ortadan kalkmış olduğu anlamına gelmiyordu. Kolhozların düzenlenmesi ve ekonomik güçlenmesi için SBKP 1958 Şubat'ında konsey gerçekleşmiştir. Bunda "İleriye yönelik kolhoz yapısının geliştirilmesi ve MTİ'lerin ortadan kaldırılması" hakkında kararlar alınmıştır. Bu zamana kadar kolhozların çoğunluğu gelirlerini arttırarak büyümüş ve ekonomik olarak güçlü işletme haline gelmiştir.

1958 yılına kadar kolhozların çoğunluğu güçlenmiştir. Bu kolhozlar artık kendi işletmelerini kendi geliştirebilme ve makinelerini verimli kullanabilme imkânına sahip olmuştur. Bununla ilişkili olarak, 1958 yılındaki Konsey kararıyla ve SSCB Yüksek Kurul'unun kanunuyla MTİ'lerin yerine teknik-tamir istasyonları oluşturulmuştur. MTİ'lerin sahip olduğu traktörler kolhozlara dağıtılmıştır. Böylece, teknik açıdan zayıf olan kolhozlar güçlendirilmiştir (Aşimbayev, 1977).

SBKP'nin Şubat Konseyinde alınmış kararlar, Kazak SSC'de başarılı bir şekilde hayata geçirilmiştir. Kazak SSC kolhozları 33 binden fazla traktör, 20 binden fazla biçerdöver ve 160 milyon ruble değerindeki diğer zirai makinelere sahip olmuşlardır. Kazak SSC kolhozları, 1958 yılında bile, Kazak SSC'deki tüm traktörlerin %23'üne ve tahıl biçerdöverlerinin %20'sine sahip olmuştur. Traktör ve makinelerin kolhozlara verilmesi, kolhozların üretkenliğinde ve kolhozla devlet arasındaki karşılıklı ilişkilerde önemli değişikliklerin gerçekleşmesine sebep olarak, ziraattaki üretim gücünün hızlı büyümesinde olumlu şartlar oluşturmuştur.

Böylece, Kazak SSC, Bakir Topraklar Projesiyle, 25 milyon hektar bakir toprakları işleyerek Sovyetler Birliği'nin önemli tahıl bölgesine dönüşmüştü. Özellikle, önemli bir tahıl ürünü olan buğday üretiminde önemli rol oynamaktaydı. Bu nedenle Kazak SSC'si buğday zenginlik bölgesi olarak anılıyordu. Kazak SSC'nin tüm zirai ürünlerinin ekim alanı 1953 yılında 9,7 milyon hektar iken, 1958 yılında ise 28,7 milyon hektara çıkmıştır. Bunun içinde buğday arazileri 4,6 milyon hektardan 19,3 milyon hektara çıkartılmıştır. Patates ve şeker pancarı tarlaları 2 katına, sebze üretim alanları ise 1,5 katına çıkartılmıştır. 1954-1958 yıllarında, yıllık ortalama gayrisafi tahıl hasadı, 1949-1953 yılları arasındaki yıllık ortalama gayrisafi tahıl hasadına göre 3,5 kat, devlet alımı ise 4,6 kat artmıştır. Kazak SSC'sine bölge bölge bakılırsa, büyüme göstergeleri daha da ayrıntılı şekilde görülebilmektedir. Örneğin, Kökşetau bölgesinde, 2,7 milyon hektar tahıl arazisi işlenerek, 10 yılda devlete teslim edilen tahıl ürünleri, artık bir yıl içerisinde üretilmekteydi. Bakir toprakların dev bölgesi olan Kostanay, 5,1 milyon hektar arazi işlemiş, 1954-1960 yıllarında, 1949-1953 yılları arasındaki gayrisafi buğday hasadına kıyasla 6,5 kat artmıştır. Akmola bölgesinde ise, bakir topraklar Projesi'nden sonra 1958 yılında, tahıl ürünler ekimi 5 kat artmıştır.

Tablo 2

Bakir Topraklar Üretimi Döneminde Kazak SSC Ziraatının Birincil Ürünlerinin Üretimi ve Alımı

Ürünler	Üretim			Alım		
	1950	1955	1960	1950	1955	1960
Buğday (bin ton)	4765,4	4753,7	18709,6	2134,1	1714,5	10515,5
Pamuk (bin ton)	118,8	135,2	174,4	118,8	135,1	174,4
Şeker pancarı (bin ton)	540,7	528,0	1148,3	509,8	519,2	1104,0
Patates (bin ton)	1160,0	691,1	1267,2	62,4	29,8	76,2
Koyun ve kuş (bin ton)	242,0	439,9	549,4	204,3	452,8	654,0
Süt (bin ton)	1555,5	1807,4	2482,3	466,3	602,5	923,6
Yün (bin ton)	31,3	38,0	66,2	26,5	39,2	78,9
Yumurta (milyon adet)	254,8	788,5	861,3	31,8	64,5	198,1

Not. Kolektif çalışma, 1963.

Bu Tablodaki veriler, Kazak SSC’de 60’lı yılların başında buğday ve başka zirai ürünler üretiminde büyük gelişmeler yaşandığını göstermektedir.

Kazak SSC, tüm bakir topraklar Projesi gerçekleştirilen bölgelerinin başarıları için o dönemde en üstün devlet nişanı olan Lenin nişanıyla ödüllendirilmiştir. Kazak SSC’nin tahıl üretimi Sovyetler Birliği’nin tahıl üretimi içindeki payı, 1949-1953 yılları arasında %5,6 iken, 1954-1958 yılları arasında %19,1’e yükselerek önemli bir artış gerçekleştirmiştir. Hayvancılıkta da bir takım gelişmeler ortaya çıkmıştır. Hemen hemen hayvancılığın tüm türlerinde gelişme gerçekleşmiştir (Kolektif çalışma, 1975).

4. Khruşev’in Yedinci Yıllık Plan’ının Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti’ne Uygulanılması

Sovyetler Birliği’nin ulus ekonomisinin yedi yıllık planının ana amacı, ekonominin tüm dallarının, ağırlıklı olarak ise ağır endüstrisinin önemli ölçüde geliştirilmesi olmuştur. Bunun sonucu ise, ülkenin ekonomik potansiyelinin arttırılmasını ve halkın yaşam seviyesinin ise sürekli olarak arttırılmasını sağlamak olmuştur (Vinogradova, 1985).

Yedi yıllık plan döneminde, endüstri ürünlerinin gayrisafi hasılasının büyümesi, 1965 yılında, 1958 yılına göre yaklaşık %80 olarak hedeflenmiştir. Bu dönemde, üretim ürünlerinin üretiminin %85-88, tüketim ürünlerinin üretiminin ise %62-65 büyümesi beklenmiştir. Böylece, ulus ekonomisinin yüksek hızla geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Ziraat sektöründe ise, Yedinci Yedi Yıllık Plan Dönemi için devletin tüm ihtiyaçlarını karşılayabilecek üretim seviyesini yakalama hedeflenmiştir.

Yedinci Yedi Yıllık Plan Döneminde, Kazak SSC'de bir takım gelişmeler sağlanmıştır. Endüstri ve zirai ürünler üretiminde önemli başarılar sağlanmıştır. Tüm Sovyet Cumhuriyetleriyle ekonomik bağlar güçlenmiştir. Hanehalkının maddi ve kültürel seviyesi artmıştır. İnşaatı biten konutlar, hastaneler, okullar kullanıma verilmiştir. Şehirler ve kasabalar geliştirilmiştir.

1959-1965 yıllarında, Kazak SSC'de endüstri üretim hacmi 2 kat ve kişi başına düşen endüstri üretimi ise 1,7 kat artmıştır. Bir takım endüstri dallarında ise, Yedinci Yedi Yıllık Plan Dönemi'nde önemli gelişmeler gerçekleşmiştir. Örneğin, inşaat malzemelerinin üretim hacmi 8,4 kat, siyah metalürji 4,9 kat, makine yapımı ve metal işleme 3,1 kat, kimya endüstrisi 2,5 kat, hafif endüstri 2,1 kat artmıştır (Kunayev, 1966).

Ekonominin potansiyelini belirleyen önemli ürün çeşitlerinin üretim hacmi 1958 yılına kıyasla artmıştır, elektrik enerjisi 2,3 kat, demir madeni çıkartılması 6,9 kat, çelik dökümü 4,2 kat, çimento üretimi 4,9 kat, demir beton üretimi ise 5,3 kat. Temel tüketim mallarının çeşitlerinde de önemli ölçüde gelişme yaşanmıştır. Örneğin; manifatura, ayakkabı, mobilya, çamaşır makinesi, et, yağ, süt üretiminde artış yaşanmıştır.

Endüstrinin gayrisafi hasılasının yıllık ortalama büyümesi genel olarak Sovyetler Birliği'ndeki büyümeden %2 daha fazla artış göstererek %11'e çıkmıştır. Kazak SSC, yıllık ortalama endüstri ürünlerinin büyümesinde Litvanya'dan sonra ikinci sırayı almıştır. Ancak kişi başı gayri safi hasılanın büyümesinde, diğer Sovyetler Birliği cumhuriyetlerinden önemli ölçüde geride kalmıştır. Bu da SSCB'nin diğer bölgelerinden gelen göçmenlerin büyük ölçüde nüfusunun artmasına sebep olmasıyla açıklanabilir. SSCB'de ortalama yıllık nüfus artışı yaklaşık %1,6 iken Kazak SSC'nde %4,2 olmuştur. Yedinci Yedi Yıllık Plan Dönemi'nde Kazak SSC'nin nüfusu yaklaşık 2 milyon artmıştır (Kunayev, 1966).

Bu dönemde Kazak SSC'de yaklaşık 20 yeni şehir oluşturulmuştur. Yaklaşık 900 yeni işletme ve büyük tesis kullanıma açılmıştır. Bunların içinde en büyükleri: Elektrik enerjisinde –

Buktarmin Su Elektrik Santrali ve Karagandı Termik Santrali; Kömür endüstrisinde – Karagandı kömür havzasında her birinin üretim kapasitesi yıllık 1,5 milyon ton olan 22 ve 23 numaralı mayınlar; Siyah metalürjide – Karagandı metalürji tesisi, Sakolov-Sarıbay dağ madenlerini işleme tesisi; Renkli metalürjide – Öskemen titanyum-magnezyum tesisi, Pavlodar alüminyum tesisi; Kimya endüstrisinde – Karagandı Sentetik kauçuk tesisi; Cambılsüperfosfat tesisi; İnşaat malzemeleri endüstrisinde – Cetigara asbest tesisi, Semei arduaz tesisi, Şımkent asbest yapı tesisi; Hafif endüstride – Almatı pamuk tesisi ve diğer tesisler olmuştur (Ahmedova, 1961).

Yedinci Yedi Yıllık Plan Dönemi'nde, Kazak SSC'nin endüstri yapısında bir takım değişiklikler olmuştur (bkz. Tablo 3).

Yedinci Beş Yıllık Plan Dönemi'nde endüstri ürünleri üretimindeki artış ve endüstri işletmeleri sayısındaki artış, Kazak SSC ekonomisine sadece sayısal artışı değil kalite açısından da bir artışı yaşatmıştır. Bu süre zarfında toplumsal iş bölümünde önemli ölçüde derinleşmeler yaşanmıştır. Ulus ekonomisinin tüm dalları arasında işbirliği daha da artmıştır. 1965 yılında üretilmiş tüketim mallarının hacmi, 1958 yılına kıyasla 1,7 kat artmıştır. Yıllar geçtikçe Kazak SSC'ndeki tüketim mallarının üretiminde endüstrinin payı artmış; 1958 yılında tüketim malları oranı %38,2 iken 1965 yılında %48,4'e kadar artmıştır.

Tablo 3

Yedinci Yedi Yıllık Plan Dönemi'nde Kazak SSC' nin Endüstrisinde Yüzdesel Değişikler

Endüstri dalları	Toplam içerisindeki payı %	
	1958	1965
Siyah metalürji	1,8	3,9
Renkli metalürji	19,7	14,1
Yakıt	8,1	6,1
Elektrik enerjisi üretimi	3,3	3,9
Makine yapımı ve metal işleme	10,6	17,1
Ağaç ürünler yapımı	4,0	3,0
İnşaat malzemesi endüstrisi	5,5	7,4
Hafif endüstri	16,3	15,3
Gıda endüstrisi	26,6	24,7
Diğer endüstri dallar	4,1	4,5
Kazak SSC genelinde	100	100

Not. Master, 1967.

Yedinci Yedi Yıllık Plan Dönemi'nde hafif ve gıda endüstrisinde büyük gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmelerin çoğunluğu yeni işletmelerin inşa edilmesiyle gerçekleşmiştir. Bu yedi yıl içerisinde Almatı kumaş fabrikası, Serebreyansk ve Karagandı giyim fabrikası, Tekeli ve Lenger'de kumaş ve giyim fabrikası, Taldıkorgan'da ayakkabı ve giyim fabrikası, Lenger'de çorap fabrikası kullanıma açılmıştır. Hafif endüstride yapay lif, imitasyon deri ve diğer ürünler üretilmeye başlanmıştır.

Yeni işletmelerin kullanıma girmesinden sonra ve çalışmakta olan işletmelerin genişletilmesi ve rekonstrüksiyondan geçmesi Kazak SSC sınırları içerisindeki hammadde işleminin önemli ölçüde artmasına sebep olmuştur. Böylece, yünün birincil işleme hacmi yedi yıl içerisinde yaklaşık 2 kat, deri işleme ise 2,2 kat artmıştır (Tursunbayev, 1970).

Gıda endüstrisinde 8 süt fabrikası, 22 ekmek fabrikası, peynir, tereyağı, margarin ve şeker tesisleri, 28 et fabrikası kullanıma açılmıştır. Bu kadar et fabrikasının açılması Kazak SSC'ndeki yıllık et işlemini 386 bin tondan 886 bin tona çıkarmıştır. Gıda endüstrisinde vitaminli ve iyotlu ürünler üretimi başlamıştır. Yarı doğal gıda ürünleri ve paketlenmiş ürünler üretimi genişletilmiştir.

Kazak SSC'de, tüm Sovyetler Birliği ulus ekonomisinde olduğu gibi, üretim varlıklarının artırılması sürekli olarak yaşanmıştır. Aynı zamanda üretim varlıklarının büyüme hızı Sovyetler Birliği'nin diğer Cumhuriyetleri'ne göre Kazak SSC'de daha da yüksek olmuştur. Yedinci Yedi

Yıllık Plan Dönemi'nde, Kazak SSC'nin üretim varlıkları büyük işletmelerin devreye sokulması, bilimin ve teknolojinin başarılı nihai üretim tekniklerinin kullanılması ve çalışmakta olan işletmelerin teknik donanımının artırılması sayesinde 2 kat büyümüştür. 1959-1965 yılları arasında üretim varlıklarının ortalama yıllık büyüme hızı, Kazak SSC'nde %15,1 iken SSCB'de %9,1 olmuştur. Kazak SSC endüstrisinin önemli dallarındaki temel üretim varlıkları - siyah metalürjide 6,7 kat, elektrik enerjide 3,7 kat, inşaat malzemeleri endüstrisinde 2,7 kat, kimya endüstrisinde 2,6 kat, gıda endüstrisinde 2,2 kat ve hafif endüstride ise 1,8 kat artmıştır (Kolektif çalışma, 1971).

Yedinci Yedi Yıllık Plan Dönemi'nde, Kazak SSC'nin tahıl ve hayvancılık işletmeleri gelişerek muazzam zirai bölgelere dönüşmüştür. Kazak SSC'de bu dönem içerisinde 713 yeni sovhoz oluşturularak 1965 yılında toplam sayısı 1507 olmuştur. Ziraatın gayrisafi hasılası, 1960-1965 yılları arasında 1956-1960 yıllarına kıyasla %10,4 artmıştır. Yedinci Yedi Yıllık Plan Dönemi'nde ekim alanları 1,88 milyon hektar artmıştır. 1958-1965 yılları arasında ekim alanlarının yapısındaki değişiklikler Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4

Yedinci Yedi Yıllık Plan Dönemi'nde Kazak SSC'nin ekim alanlarının yapısındaki değişimler

	1958		1965	
	bin hektar	%	bin hektar	%
İşlenebilir toprak	31 100	100	34 000	100
Ekim alanları	28 542	91,8	30422	88,0
Tahıl	23 201	74,6	24297	71
Endüstri bitkileri	432	1,4	382	1,0
Patates ve meyve-sebze	269	0,8	267	0,8
Yem bitkileri	4640	15,0	5476	16
Nadas	2538	8,2	4047	12,0

Not. Master, 1967.

Yedinci Yedi Yıllık Plan Dönemi'nde Kazak SSC'nin ziraatı önemli ölçüde teknik donanımını artmıştır. Zirai teknik istasyonlarına bu dönem içerisinde 169 bin traktör, 97,7 bin biçerdöver ve 73 bin kamyon alınmıştır. Bunun sayesinde Kazak SSC'nin ziraat emeği, diğer Sovyetler Birliği cumhuriyet'lerine göre daha da makineleşmiş durumdaydı.

Kazak SSC'nin makine traktör istasyonlarında önemli değişiklikler olmuştur. Ekonomik ve üretken yeni traktör modelleri kullanılmaya başlanmıştır ve tarımda kullanılan traktörlerin payı artmıştır. 1958 yılında biçerdöver istasyonlarındaki biçerdöverlerin %70'i römork

biçimindeydi yani traktörle çekilerek hareket ettiriliyordu. Bunlar 1965 yılı sonlarında kendisi hareket eden biçerdöverlerle değiştirilmiştir. Tarlalar, daha da uzmanlaşmış mısır biçme, şeker pancarı biçme, yem biçme biçerdöverleriyle donatılmıştır (Master, 1967).

Aynı zamanda, Kazak SSC hayvancılığın önemli noktası sayılmaktadır. Yedi yıl içerisinde büyük baş hayvan sayısı 6,77 milyon artmıştır. Hayvancılık ürünlerinin alımında ise Sovyetler Birliği genelinde Kazak SSC'nin oranı %6,7'den %10'a çıkmıştır.

Kazak SSC hayvancılığının koyunculukta büyük gelişme gerçekleşmiştir. Sadece, Yedinci Yedi Yıllık Plan Dönemi'nde çöl ve yarı çöl bölgelerde 282 koyunculuk sovhozu oluşturulmuştur. Bu dönem içerisinde küçükbaş hayvan sayısı %15 artarak 1965 yılında 30 milyona ulaşmıştır. Kazak SSC'nin koyunculukta önemli değişiklikler olmuştur. Daha önceki beş yıllık dönemlerde, kaba yünlü koyunlarla tanınan Kazak SSC artık ince polar yünlü, orta ince polar yünlü ve astragan yünlü koyunlarla tanınmaktadır. Tahıl üretimindeki artışlar sonucunda Kazak SSC'de kuş ve domuz çiftçiliği de gelişmiştir. 1958 yılıyla kıyasla domuz sayısı %29, kuş sayısı %11 artmıştır (Ketebayev, 1970).

Yedinci Yedi Yıllık Plan Dönemi'nde Kazak SSC ulus ekonomisinin gelişiminde, büyük başarı elde edilmiştir. Ancak Kazak SSC'de üretim güçlerinin geliştirilmesinde ve Yedinci Yedi Yıllık Dönem Plan'ın uygulanması sırasında bazı endüstri dallarında bir takım eksiklikler ortaya çıkmıştır. Zirai ürünler üretiminde Yedi Yıllık Plan'ın hedeflerine ulaşamamıştır. Bunun da ulus ekonomisinin büyümesine yansımaması mümkün değildi. Ağır endüstrinin bir takım ürünlerinin üretiminde hedeflere ulaşamamıştır, mekanizma ve teçhizatlar yeterli kullanılmamış, üretim ve emek organizasyonlarında yanlış hesaplar yapılmıştır. Endüstri üretimi de ağır endüstri, hafif endüstri ve gıda endüstri dallarının büyümesinde bir takım sorunlar yaşanmıştır. Bunların tamamı, ziraatın geride kalmasından dolayı ortaya çıkmış hadiseler olarak anlatılmaktadır. Endüstrinin gayrisafı hasılası 2,1 kat artmış ise de, zirai ürünler üretimi 1960-1965 yılları arasında sadece %10 artmıştır.

Ayrıca, Kazak SSC'nde var olan zirai hammaddeler yerli hafif ve gıda endüstrinde yeteri kadar kullanılmıyordu. Hammaddenin büyük bir bölümü, diğer Cumhuriyet'lere gönderilerek Kazak SSC'ne hazır ürün olarak getiriliyordu. Örneğin, hafif endüstri işletmesi, deri hammaddesinin sadece %57'sini işlemekteydi. Yedi Yıllık Dönem sonunda, Kazak SSC kendi üretimiyle %52 deri ve %60 kumaş ihtiyacını karşılamaktaydı. Kazak SSC'nde temel tüketim mallarının hammaddesi yeteri kadar var olsa da, tüketim mallarının kişi başı üretimi genel olarak

Sovyetler Birliği'ne göre düşüktü. Kazak SSC, Rusya'dan (Rusya Sovyet Federatif Cumhuriyetler Birliği) sonraki ikinci büyük yn tedarikçisidir. Ancak, Kazak SSC, Sovyetler Birliği genelindekinden, kişi başi beş kat daha düşük ynl kumaş işlemektedir (Bayişev, 1980).

Genelde, Kazak SSC, Sovyetler Birliği'nde hammadde tedarikçisi bir Cumhuriyet olmuştur. Kazak SSC'nden, diğer Sovyetler Birliği Cumhuriyet'lerine demir, krom ve manganez madenleri, renkli metallere, dökme demir, kömür, petrol, fosfor, sentetik elyaf, pamuk elyaf, yıkanmış doğal yn, deri, balık, tahıl, et ve diğer hammaddeler gönderilmiştir.

Kazak SSC, diğer Sovyetler Birliği Cumhuriyet'lerinden ise petrol ürünleri, gaz, elik ve dökme demir kalıpları, zirai makineler, farklı endüstri işletmeleri için teizatlar, inşaat makineleri ve mekanizmaları, pamuk-kâğıt ürünleri, ipek ve yn kumaşlar, çorap, bez ve tekstil, yağ, ayakkabı, şarap ve şeker gibi hazır ürünler almaktaydı. Kazak SSC'sine hafif endüstri ürünlerini, Rusya, Ukrayna, Baltık Cumhuriyetleri, Kafkasya, Özbekistan sağlamıştır.

Kazak SSC endüstrisinde, Yedinci Yedi Yıllık Planı Dönemi'nde gelişmeler yaşansa da çoğunlukla hammadde merkezi olarak kalmıştır. Çünkü, diğer Sovyetler Birliği Cumhuriyet'lerine göre Kazak SSC'nde doğal zenginlikler kaynağı daha fazlaydı. Bundan dolayı, Kazak SSC'de sadece hammadde çıkartılmıştır ama orada işlenmesine izin verilmemiştir. Bu da, Cumhuriyet'ler arasındaki bağı sıkılaştırmak için yapılmış bir politikaydı. Ama, Brejnev dönemindeki, Sekizinci Beş Yıllık Plan Dönemi'nde, hammadde işleme işletmelerinin payı artmıştır. Böylece, Kazak SSC'de kendi üretimiyle halkın ihtiyaçlarını karşılamada bir takım gelişmeler yaşamıştır (Bayişev, 1980).

5. Sonuç

Khruşev'in iktidara gelmesiyle Sovyetler Birliği'nin ziraatında büyük değişiklikler yaşanmıştır. lke genelinde tarımı geliştirmek adına Bakır Topraklar Projesi uygulanmıştır. Kazak SSC bölgesi bu projenin uygulanmasında önemli rol oynamıştır. Çünkü Tüm Sovyetler genelindeki işlenen ekim alanlarının yarısı Kazak SSC bölgesindeydi. Bu durum Kazak SSC ziraatının teknik temelini de güçlendirmiştir.

Daha nceki beş yıllık plan dönemlerinde, sadece ağır endüstride gelişme yaşanırken, Altıncı Beş Yıllık Plan Dönemi'nde, hafif ve gıda endüstrisinde de ciddi ölçüde gelişmeler yaşanmıştır. Bu ise, Kazak SSC bölgesi ulus ekonomisinin çok yönlü bir şekilde gelişmeye başladığının göstergesi olmuştur.

Sovyet genelinde Altıncı Beş Yıllık Plan Dönemi tamamlanmadan Yedinci Yedi Yıllık Planı Dönemi'ne geçiş yapılmıştır. Böylece Yedinci Yedi Yıllık Planı Dönemi'nde özellikle, komşu cumhuriyetlerin endüstri işletmelerine lazım olan hammaddelerin sağlanması konusunda gelişmeler yaşanmıştır. Bu da, Sovyetler Birliği Merkezi Yönetiminin, Kazak SSC'ndeki hammadde yataklarına göre Kazak SSC ulusunun ekonomik yapısını belirlemesinden kaynaklanmıştır. Ama Khruşev, bu ekonomik yapının değişmesine yol açmıştır. Bu değişim, Khruşev'le birlikte Sovyetler genelinde, kompleks endüstri işletmelerini kurmasından kaynaklanmıştır. Kompleks işletmelerin kurulma amacı, hammaddelerin çıkarıldığı yerde işlenmesidir. Ama yine de bu Kazak SSC ulus ekonomisinin yapısını tam olarak değiştirememiştir. Ağırlıklı olarak, hammadde merkezli bir bölge olmaya devam etmiştir.

Кайнаққа

- Самохин, Ю.М. (2001). *Экономическая История России*. Москва. (Samohin, Y.M. (2001). *Rusya'nın Ekonomik Tarihi*. Moskova.)
- Абалкин, Л.И. (2007). *Экономическая История СССР*. Москва. (Abalkin, L.İ. (2007). *SSCB'nin Ekonomik Tarihi*. Moskova)
- Коллективное работа. (1968). Народное хозяйство Казахстана в 1966. Статистический сбор. Алматы. 25, 30, 31 (Kolektif çalışma. (1968). *1966 Yılındaki Kazakistan'ın Ulus Ekonomisi*. İstatistik Toplama. Almatı)
- Коллективное работа. (1956). Резолюция 8-го съезда Коммунистической партии Казахстана по Отчетному докладу ЦК КП Казахстана. Алматы. (Kolektif çalışma. (1956). *Kazakistan Komünist Partisinin 8. Konsey Kararı Kazak SSC MK KP Gelişim Raporundan*. Almatı)
- Коллективное работа. (1957). Новостройки шестой пятилетки Казахстана. Алматы. (Kolektif çalışma. (1957). *Kazakistan'daki Altıncı Beş Yıllık Dönemin Yeni İnşaatları*. Almatı)
- Коллективное работа. (1963). Народное хозяйство Казахстана в 1960 и 1961 гг. Алматы. (Kolektif çalışma. (1963). *1960 ve 1961 Yıllarındaki Kazakistan'ın Ulus Ekonomisi*. Almatı)
- Кольцов, В. (1961). Развитие промышленности Казахстана. Алматы. (Kolsov, V. (1961). *Kazakistan Endüstrisinin Gelişmesi*. Almatı)
- Ахмедова, Н.Б. (1961). Казахстанза 40 лет. Алматы. (Ahmedova, N.B. (1961). *Kazakistan 40 Sene İçerisinde*. Almatı)

- Ауезов, М. (1959). *История Казахской ССР*. Алматы. (Auezov, M. 1959. *Kazak SSC Tarihi*. Almatı)
- Хрущев, Н.С. (1962). *Строительство коммунизма в СССР и развитие сельского хозяйства*. Том-1. Москва. (Khruşev, N.S. (1962). *SSCB'de Komünizmin İnşası ve Ziraatın Geliştirilmesi*. Cilt-1. Moskova)
- Неиштод, Соломон. (1962). *Социалистік өндірісті орналастыру принциптері және Қазақ ССР-ның экономикалық дамуы*. Алматы. (Neuştodt, Solomon. (1962). *Sosyolist Üretimi Yerleşirme İlkeleri ve Kazak SSC Ekonomisi'nin Gelişmesi*. Almatı)
- Ашимбаев, Түймебай. (1977). *Экономический Потенциал Казахской ССР*. Алматы. (Aşimbayev, Tüymeбай. (1977). *Kazak SSC'nin Ekonomik Potansiyeli*. Almatı)
- Коллективное работа. (1975). *Народное хозяйство Казахстана в 1974 г.* Алматы. (Kolektif çalışma. (1975). *1974 Yılındaki Kazakistan'ın Ulus Ekonomisi*. Almatı)
- Виноградов, В.А. (1976). *История социалистической экономики СССР*. Москва. (Vinogradova, V.A. (1976). *SSCB'nin Sosyolist Ekonomisi'nin Tarihi*. Moskova)
- Кунаев, Д.А. (1966). *Отчетный доклад Центрального комитета Компартии Казахстана XII съезду Коммунистической партии Казахстана*. Алматы. (Kunayev, D.A. (1966). *Kazakistan Komünist Partisinin XII Kongresine Kazakistan Komünist Partisi Merkez Komitesinin Raporu*. Almatı)
- Мастер, Абрам. (1967). *Союзные Республики в новой пятилетке 1966-1970*. Москва. (Master, Abram. (1967). *Cumhuriyetler Birliği Yeni Beş Yıllıkta (1966-1970)*, Moskova)
- Турсунбаев, А. Б. (1970). *Путь Казахстана к социализму*. Алматы. (Tursunbayev, A. B. (1970). *Kazakistan'ın Sosyalizme Doğru Yolu*. Almatı)
- Коллективное работа. (1971). *Народное хозяйство Казахстана*. Алматы. 4 (Kolektif çalışma. (1971). *Kazakistan'ın Ulus Ekonomisi*. Almatı)
- Кетебаев, К. (1970). *Экономика Казахстана за 50 лет*. Алматы. (Ketebayev, K. (1970). *Kazakistan Ekonomisi 50 Yılda*. Almatı)
- Баишев, Сактаган. (1980). *Истории Казахской ССР*. Алматы. (Bayişev, Saktagan. (1980). *Kazak SSC'nin Tarihi*. Almatı)